

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо ролі національного парламенту, його органів або органів,
створених із включенням до їх складу членів парламенту, під час
переговорного процесу щодо вступу держави до Європейського Союзу*

***Анотація.** В аналітичній записці розглянуто досвід держав-членів ЄС та держав-кандидатів у члени щодо ролі та моделі участі парламенту в переговорному процесі про вступ до ЄС. Окрему увагу зосереджено на створенні в парламенті відокремлених органів, предметом відання яких є питання євроінтеграційного процесу.*

Вступна частина. Протягом своєї історії Європейський Союз розширювався сім разів і нині налічує 27 держав-членів.

Договір про Європейський Союз, який передбачав завершення формування єдиного ринку, створення монетарного та валютного союзів і трансформацію Європейської економічної спільноти в наднаціональне політичне об'єднання – Європейський Союз (далі – ЄС), було укладено 7 лютого 1992 р. у м. Маастрихт (Нідерланди) урядовцями 12 держав.

Членство в ЄС пов'язане зі змінами у політичній та правовій системі на національному рівні. Зокрема, процес приєднання передбачає посилення співпраці між кандидатами та державами-членами ЄС і практично повну гармонізацію національного законодавства із правом ЄС. Аби приєднатися до ЄС, держава-кандидат має відповідати Копенгагенським критеріям.

Важливим елементом під час проходження процесу євроінтеграції є заручення підтримкою держав-членів ЄС. Окремі держави-члени підтримували швидкий вступ інших держав, зокрема Німеччина – Австрії, Велика Британія – Фінляндії, Швеції, що посприяло спрощенню умов вступу до ЄС нових держав-членів.

Розширення ЄС відбувалося «хвилями». Перше розширення у 1973 році ознаменувалося набуттям членства Великою Британією, Данією та Ірландією у Європейській економічній спільноті (спільнота була основою створення ЄС).

Друге розширення відбулося у 1981 р. із приєднанням Греції.

У 1986 р. у рамках третього розширення членство у Спільноті отримали Іспанія та Португалія.

Четверте розширення вже ЄС¹ відбулося у 1995 р. – приєднання Австрії, Фінляндії та Швеції. Варто відзначити, що Норвегія та Швейцарія, пройшовши практично весь євроінтеграційний процес, не отримали підтримки у своїх громадян, які проголосували проти членства в ЄС.

П'яте розширення у 2004 р. ознаменувалося отриманням статусу повноправного члена Кіпром, Естонією, Литвою, Латвією, Мальтою, Польщею, Словаччиною, Словенією, Угорщиною та Чехією.

Шосте розширення у 2007 р. – набуття членства Болгарією та Румунією.

---

¹ Формальна дата створення Європейського Союзу – 1 листопада 1993 року.

Остання успішна інтеграція була здійснена із прийняттям до ЄС Хорватії у 2013 р.

Наразі 8 держав мають статус кандидата на вступ до ЄС (Туреччина, Боснія і Герцеговина, Сербія, Чорногорія, Північна Македонія, Албанія, Україна та Молдова).

Враховуючи досвід окремих держав-членів, що пройшли шлях євроінтеграції можна виділити *три моделі організації роботи парламенту та його ролі у євроінтеграційному процесі*²:

– законодавчі органи з сильним впливом на євроінтеграційну політику – наявність комплексу інституційних механізмів гарантування попереднього контролю з боку парламенту щодо уряду. До них належать: функціонування постійно діючих спеціалізованих парламентських комітетів з європейських справ; налагодження механізму консенсусного прийняття рішень; чіткий та ефективний механізм парламентського контролю, що забезпечує поінформованість парламенту про діяльність уряду щодо виконання зобов'язань у сфері європейської інтеграції; участь представників парламенту в координації дій; представлення позиції парламенту та його підтримка на більшості етапах інтеграції тощо (наприклад, Хорватія та Словенія);

– законодавчі органи з обмеженим впливом на євроінтеграційну політику – наявність певних інституційних механізмів попереднього контролю з боку парламенту щодо уряду. До них належать: функціонування постійно діючого спеціалізованого парламентського комітету з європейських справ; наявність механізму інформування парламенту про актуальні питання процесу європейської інтеграції держави; парламент фактично відіграє роль «резервного учасника» переговорного процесу тощо (наприклад, Польща, Кіпр, Словаччина);

– законодавчі органи з незначним впливом на євроінтеграційну політику – участь парламенту зводиться фактично до парламентського контролю за діяльністю уряду (щорічне звітування уряду про виконання зобов'язань у сфері європейської інтеграції) та надання консультативних висновків від профільних парламентських комітетів щодо відповідності проектів законодавчих актів праву ЄС (наприклад, Румунія, Угорщина, Литва, Болгарія).

Аналіз наведених моделей, з урахуванням особливостей політичної та правової систем окремих держав, є корисним для вироблення оптимальної моделі організації роботи та ролі Верховної Ради України, її органів або спеціальних органів, які можуть бути створені із включенням до їх складу членів парламенту, під час переговорного процесу щодо вступу України до ЄС.

---

² Hristova-Valtcheva, Katia. (2010). ЕВРОПЕИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАРЛАМЕНТ. URL: https://www.researchgate.net/publication/335203149_EVROPEIZACIA_NA_BLGARSKIA_PARLAMENT; Olivier Costa, Nathalie Brack (2013). The Role of the European Parliament in Europe's Integration and Parliamentarization Process. URL: https://www.researchgate.net/publication/304817687_The_Role_of_the_European_Parliament_in_Europe's_Integration_and_Parliamentarization_Process

Основна частина. Досвід держав-членів ЄС у створенні інституційно-правової моделі організації роботи парламенту під час переговорного процесу щодо вступу держави до ЄС.

Австрія. У 1989 р. уряд Австрії офіційно подав заявку на вступ до ЄС. Майже одразу після подання заявки Рада ЄС погодилася розпочати процес вступу, а офіційні переговори щодо членства розпочалися 1 лютого 1993 року.

Федеральний конституційний закон про вступ Австрії до ЄС визначив, що укладення цього державного договору відбудеться за результатами переговорів, досягнутих 12 квітня 1994 р. Після прийняття Федерального конституційного закону про вступ Австрії до ЄС питання вступу було винесене австрійським парламентом на референдум. 12 червня 1994 р. за вступ до ЄС проголосували 66,58 % громадян Австрії. Договір про приєднання та Заключний акт були підписані на Корфу 24 червня 1994 р. Усім процесом переговорів фактично займався уряд. У парламенті Австрії або за участю представників парламенту не створювалися додаткові інституції, що відповідали б за євроінтеграційний процес.

Після п'яти років успішних переговорів і підтримки національного референдуму Австрія стала повноправним членом ЄС 1 січня 1995 р., одночасно зі Швецією та Фінляндією.

Швеція. У 1990 р. було публічно задекларовано важливість євроінтеграції для Королівства Швеції. У жовтні уряд заявив про необхідність членства держави в ЄС, а в грудні парламент – про відповідність членства в ЄС національним інтересам.

У липні 1991 р. було подано відповідну заявку Швеції. Переговори про вступ тривали з 1 лютого 1993 р. до 12 квітня 1994 р. Чинниками, що сприяли швидким темпам переговорів, вважаються Угода про вільну торгівлю 1972 р. між Швецією та ЄС та Угода про Європейську зону економічного співробітництва, якими значною мірою забезпечувалась інтеграція Швеції до внутрішнього ринку ЄС. Утім, декілька важливих сфер, зокрема сільське господарство та регіональна політика, не регулювалися угодою про Європейську зону економічного співробітництва. Тому цим питанням приділялася особлива увага під час переговорів. Результати переговорів парафровано 30 березня 1994 р., а угоду про умови приєднання підписано на саміті 24 червня 1994 р.³ За результатами референдуму парламент 23 листопада 1994 р. ухвалив акт, яким, зокрема, до національного законодавства імплементовано Угоду про вступ Королівства Швеції до ЄС та установчі договори ЄС⁴.

За результатами опрацювання доступної у публічному просторі інформації варто відзначити, що переговори щодо вступу Швеції до ЄС

---

³ Consolidated text: Act concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded (94/C 241/08). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11994N/TXT>.

⁴ Proposition 1994/95:19. Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Utrikesdepartementet. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/sveriges-medlemskap-i-europeiska-unionen_gi0319/.

проводилися урядом у тісній співпраці з парламентом у режимі максимальної транспарентності для ЗМІ та громадськості⁵.

У липні 1991 р. створено *загальнопартійну комісію*, завдання якої полягало у визначенні змін до Конституції, які потрібно буде внести у разі приєднання Швеції до ЄС. Урядовим законопроектом, серед іншого, пропонувалося в Конституційному законі про форму правління передбачити норму про передачу парламентом Швеції, у рамках співпраці з ЄС та з дотриманням певних умов, права ухвалення рішень (розділ 10 «Міжнародні зв'язки», § 6)⁶. Означений акт, який ухвалено 23 листопада 1994 р. за результатами референдуму про вступ до ЄС, набув чинності 1 грудня 1994 р.⁷.

Фінляндія. 18 березня 1992 р. президентом та прем'єр-міністром Фінляндії подано заяву Фінляндської Республіки про вступ до ЄС. 6 квітня 1992 р. Рада Міністрів ЄС вирішила розпочати процедуру приєднання, а 4 листопада 1992 р. у Заяві Європейської Комісії рекомендовано розпочати відповідні переговори⁸. Вже за рік, 1 лютого 1993 р., розпочато переговори про приєднання до ЄС. Фінляндія, як й інші держави-кандидати, повинна була транспонувати в національне законодавство *acquis communautaire*, повний звіт законодавства Співтовариства, прийнятого до цього часу, а також положення Договору про ЄС. Разом із тим, держави-кандидати вимагали певних поступок, зокрема щодо сільського господарства, регіональної допомоги, внесків до бюджету Співтовариства та встановлення квот на вилов риби. Результати переговорів парафовано 1 березня 1994 р., а угоду про умови приєднання підписано на саміті 24 червня 1994 р.⁹

16 жовтня 1994 р. відбувся референдум, на якому 56,9% тих, хто проголосував, підтримали членство Фінляндії в ЄС. 18 листопада 1994 р., після 2,5 місяців обговорення в парламенті, ухвалено законопроект про затвердження окремих положень угоди про вступ до ЄС¹⁰. Доцільно зазначити, що у зв'язку з наявністю в деяких парламентах думки про суперечність між Угодою про вступ Фінляндії до ЄС та Конституцією Фінляндії у питанні

---

⁵ Proposition 1994/95:19. Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Utrikesdepartementet. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/sveriges-medlemskap-i-europeiska-unionen_gi0319/.

⁶ Proposition 1994/95:19. Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Utrikesdepartementet. URL: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/sveriges-medlemskap-i-europeiska-unionen_gi0319/.

⁷ «Överlåtelse av beslutanderätt inom EU-samarbetet. 6 § Inom ramen för samarbetet i Europeiska unionen kan riksdagen överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetsskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i denna regeringsform och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.». Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (Regeringsformen, RF). URL: <https://lagen.nu/1974:152>.

⁸ The challenge of enlargement Commission opinion on Finland's application for membership Document drawn up on the basis of SEC(92) 2048 final 4 November 1992. URL: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/http://aei.pitt.edu/1568/1/1568.pdf>.

⁹ Consolidated text: Act concerning the conditions of accession of the Kingdom of Norway, the Republic of Austria, the Republic of Finland and the Kingdom of Sweden and the adjustments to the Treaties on which the European Union is founded (94/C 241/08). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:11994N/TXT>.

¹⁰ Laki Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä. Annettu Helsingissä 8 päivänä joulukuuta 1994. URL: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/1994/19941540>.

національного суверенітету та передачі частини повноважень європейським інституціям було використано спеціальну законодавчу процедуру: замість внесення змін до Конституції означену Угоду інкорпоровано до національного законодавства шляхом прийняття спеціального закону, який підтримали дві третини парламентарів¹¹.

Для переговорів було створено «*міністерську групу*» під головуванням прем'єр-міністра Esko Aho, до складу якої входили члени уряду та дипломати¹². Варто зазначити, що урядові посади часто обіймалися парламентарями: члени групи – Pertti Salolainen – міністр зовнішньої торгівлі та віце-прем'єр-міністр Фінляндії, Raavo Väyrynen – міністр закордонних справ – під час переговорів були членами парламенту. Переговори здійснювалися за 29 напрямками, відповідно до класифікації законодавства ЄС.

Литва. Офіційну заяву на вступ до ЄС Литва подала 8 грудня 1995 р. Переговори щодо вступу до ЄС були розпочаті 15 лютого 2000 р., а 13 грудня 2002 р. – успішно завершені. Литва офіційно вступила до ЄС 1 травня 2004 р.

Саме Сейм Литви виконував низку завдань, зокрема щодо:

– гармонізації законодавства Литви з *acquis* ЄС. Під час переговорів Сейм встановив практику, згідно з якою євроінтеграційним проектам законів надавався пріоритет та застосовувалася процедура терміновості під час проходження через законодавчу процедуру;

– вивчення позицій уряду на переговорах та моніторингу прогресу переговорів про вступ;

– формування політичного консенсусу стосовно членства в ЄС та усунення основних перешкод. Парламент ухвалив поправки до Конституції щодо отримання землі громадянами ЄС та участі громадян ЄС у місцевих виборах. Він також прийняв кілька важливих актів, зокрема Національну енергетичну стратегію, яка передбачала дострокове виведення з експлуатації атомної електростанції та Національну програму прийняття *acquis* ЄС тощо.

У 1997 р. Сейм заснував *Комітет з європейських справ* (далі – Комітет), який був головним парламентським органом, що займався питаннями інтеграції (до цього функціонував підкомітет ЄС у Комітеті у закордонних справах). Комітет брав активну участь у нагляді за підготовкою Національної програми прийняття *Acquis*, беручи, зокрема, до уваги висновки звітів Європейської Комісії про прогрес Литви на шляху до вступу. У зв'язку з цим Сейм за пропозицією Комітету прийняв декілька резолюцій, закликаючи Уряд прискорити розробку законів, які є найважливішими для гармонізації. Комітет також погоджував робочі програми сесій Сейму з метою включення до порядку денного сесії всіх законодавчих проектів, які стосувалися гармонізації.

---

¹¹ Ojanen, T., Salminen, J. (2019). Finland: European Integration and International Human Rights Treaties as Sources of Domestic Constitutional Change and Dynamism. In: Albi, A., Bardutzky, S. (eds) National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law. T.M.C. Asser Press, The Hague. URL: https://doi.org/10.1007/978-94-6265-273-6_9.

¹² EU-jäsenyysneuvottelut. URL: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eu/suomen-liittyminen-eu/Sivut/eu-jasenyysneuvottelut.aspx>.

Після початку переговорів у 2000 р. Комітет здійснив перевірку урядових переговорних позицій, які були розроблені Делегацією з переговорів і затверджені Урядом для кожного розділу переговорів.

Комітет складався з не менше ніж 15 і не більше ніж 25 членів Сейму відповідно до принципу пропорційного представництва парламентських груп під головуванням віце-спікера Сейму. Депутатські групи делегували представників, які є головами або заступниками голів комітетів, старостами або заступниками старост депутатських груп, членами парламентських груп, які відповідають за питання європейської інтеграції. Його склад затверджувався постановою Сейму. Комітет діє і нині.

Комітет уповноважений виробляти позицію Литви відносно політик ЄС і при прийнятті актів ЄС.

У 2002 р. Сейм створив *Робочу групу з розробки концепції взаємодії Сейму та Уряду у справах ЄС після вступу*. Результати діяльності робочої групи були представлені для подальшого розгляду та згодом призвели до ухвалення у 2004 р. Конституційного акта про членство Литовської Республіки в Європейському Союзі, а також до відповідних поправок до Регламенту Сейму.

Основні ж органи, відповідальні за переговори, були створені на рівні виконавчої влади: *Урядова комісія з питань європейської інтеграції; Делегація з переговорів; Європейський комітет при Уряді Литви*. Європейський комітет при Уряді Литви був створений Урядом у 1998 р. і виконував функції секретаріату Урядової комісії з питань європейської інтеграції. Це був головний робочий орган, який займався координацією політики та виконанням рішень Урядової комісії з питань європейської інтеграції.

Литва взяла за зразок моделі вступу Швеції і Фінляндії. Особливої законодавчої процедури для прийняття євроінтеграційних законів не було визначено, але парламент спрямовував діяльність уряду у напрямі євроінтеграції¹³.

Чехія. Чехія подала заяву на вступ до ЄС 17 січня 1996 р. У 2003 р. був проведений референдум про приєднання та підписаний договір про вступ до ЄС.

Задля забезпечення процесу євроінтеграції було прийнято низку програмних документів, зокрема: Національна Програма щодо прийняття *acquis* ЄС (NRAA); Програми забезпечення країн Центральної та Східної Європи від Європейських Співтовариств – Phare (соціально-економічний та політичний перехід), SAPARD (допомога з розвитку агрокультури та сільського розвитку), ISPA (фінансування інфраструктурних об'єктів у сфері довкілля і транспорту); підтверджено участь у громадських освітніх програмах (Socrates, Leonardo, Youth); Щорічні програми для розвитку підприємств, Culture 2000, Media Plus, IDA, E-content, Customs 2002 та Європейське агентство довкілля, П'ята Рамкова Програма досліджень і розвитку тощо.

---

¹³ Text of the amended Constitution. URL: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>

Уряд Чехії у квітні 2002 р. прийняв резолюцію під назвою «Висновки щодо завдань, які залишилися перед Чеською Республікою для вступу до Європейського Союзу». Висновки викладали законодавчі та адміністративні завдання, які ще належить виконати згідно з Копенгагенськими критеріями та розділами *acquis* ЄС. Уряд країни проводив окремі заходи з удосконалення законодавства, спираючись на регулярні звіти Європейської Комісії¹⁴.

Одним із важливих компонентів внутрішньодержавної політики була Програма боротьби з корупцією, ухвалена у квітні 2002 р. Інші програми Уряду включали: житлові програми, кваліфікаційні та перекваліфікаційні програми, Передвступну Економічну Програму від 28 серпня 2002 р., Програму поблажливості (липень 2001 р.), Програму горизонтального сільського розвитку у рамках SAPARD, Галузеву операційну програму щодо розвитку людських ресурсів, Річну програму державної підтримки енергозбереження та використання відновлюваних джерел енергії у рамках Національної програми економічного управління енергії та використання відновлюваних джерел енергії, Програму секторного розвитку промисловості, Національний план дій щодо працевлаштування тощо.

У контексті інституційного забезпечення євроінтеграційних процесів варто зазначити, що Європейська угода про асоціацію Чеської Республіки з ЄС¹⁵ передбачала в статтях 110–112 створення *Спільного комітету асоціації Чеської Республіки та Європейського Парламенту* з рівним представництвом Чеських сенаторів і депутатів, а також представників Європейського Парламенту. Спільний парламентський комітет асоціації отримав спеціальний мандат по відношенню до Ради асоціації та створив платформу для обміну думками між національними та європейськими законодавцями з питань, пов'язаних із переговорами про вступ. Чеська делегація в цьому комітеті складалася з 15 депутатів і 5 сенаторів і сформувала в подальшому *Постійну делегацію Чеського парламенту* для співпраці з Європейським Парламентом.

Координація євроінтеграційної діяльності Сенату згодом зосередилася в *Комітеті з питань європейської інтеграції*, створеному після проміжних виборів восени 1998 р. Комітет взяв на себе роботу підкомітету з питань європейської інтеграції, який працював у складі Комітету закордонних справ, оборони, та безпеки Сенату. Комітет займався внутрішньо- та зовнішньополітичними аспектами євроінтеграції. Хоча комітет Сенату не брав участі у попередніх консультаціях між виконавчими та законодавчими органами, на відміну від Комітету з європейської інтеграції Палати депутатів, основна частина його діяльності була зосереджена на перегляді сумісності законодавчих пропозицій із надбанням (*acquis*) Співтовариства.

З огляду на вступ до ЄС, було запроваджено нові механізми посиленого зв'язку між урядом і парламентом, у тому числі щодо здійснення

---

¹⁴ 2002 Regular Report from the Commission on Czech Republic's progress towards accession. Brussels, 9.10.2002 SEC (2002) 1401. URL: http://aei.pitt.edu/44560/1/czech_2002.pdf

¹⁵ Europe Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Czech Republic, of the other part... OJ L 360, 31.12.1994, p. 2–210. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:21994A1231\(34\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:21994A1231(34))

парламентського контролю. Так, згідно з поправкою до Конституції, внесеною Конституційним законом № 395/2001, уряд регулярно інформував парламент про питання, які стосувалися виконання зобов'язань, що випливають із членства в ЄС.

Кіпр. Відносини між Кіпром та ЄС до того, як він став членом Спільноти, регулювалися угодою про асоціацію, доповненою чотирма протоколами технічного та фінансового співробітництва від 1972 р. Офіційно переговори були відкриті 30 березня 1998 р., а вже 16 квітня 2003 р. Кіпр підписав договір про приєднання. У рамках Договору Протокол щодо Кіпру передбачав призупинення дії *acquis communautaire* у північній частині острова до тих пір, поки його не скасує «Рада, що діє одногосно за пропозицією Комісії». Острів увійшов до ЄС 1 травня 2004 р.

Під час процесу євроінтеграції на Кіпрі не було затверджено єдиного програмного документа задля вступу в ЄС. Натомість уряд країни проводив окремі заходи з удосконаленням сфер діяльності держави, спираючись на регулярні звіти Європейської Комісії щодо Кіпру¹⁶.

Крім того, саме парламент брав активну участь у співпраці з Європейським Парламентом у частині адаптації національного законодавства до законодавства ЄС за допомогою *Парламентського комітету з європейських справ*, який досліджував законопроекти та резолюції, що передбачали імплементацію положень права ЄС у законодавство Кіпру. Щоб допомогти членам Комітету у виконанні їхніх завдань, у складі парламенту також було створено *Департамент з європейських справ*, до складу якого входили спеціалісти, які пройшли спеціалізовану підготовку з європейського права.

Саме Комітету було доручено стежити за переговорами про вступ до ЄС. Уряд постійно інформував Комітет про переговори та прогрес у процесі приєднання Кіпру шляхом депонування всіх відповідних документів¹⁷. Також парламент здійснював контроль за діяльністю Уряду шляхом заслуховування доповідей про виконання поставлених цілей з євроінтеграції. Іншим інструментом парламентського контролю став *інститут омбудсмена*, який також вів спостереження за виконанням органами державної влади євроінтеграційних зобов'язань та звітував про це у щорічних звітах перед парламентом.

Словенія. У 1993 р. було підписано Договір про співпрацю з ЄС, що визначив правові й інституційні рамки відносин між Словенією та ЄС. Переговори щодо угоди розпочалися в липні 1992 р. 5 квітня 1993 р. було підписано Угоду про співпрацю між Словенією та тодішньою Європейською економічною спільнотою, яка набула чинності 1 вересня того самого року. 10 червня 1996 р. Словенія офіційно подала запит на відкриття переговорів щодо

---

¹⁶ 2002 Regular Report from the Commission on Cyprus's progress towards accession. Brussels, 9.10.2002 SEC (2002) 1401. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/cy_en.pdf

¹⁷ ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

угоди про асоціацію. 11 листопада 1996 р. Словенія та ЄС підписали тимчасову торговельну угоду, яка набула чинності 1 січня 1997 р.

Переговори про приєднання офіційно розпочалися 31 березня 1998 р. Із квітня 1998 р. тривала аналітична оцінка («скринінг») різних розділів *acquis communautaire*, що призвело до переговорів¹⁸, які завершилися наприкінці 2002 р. угодою щодо умов вступу Словенії.

До вступу Словенія адаптувала своє законодавство до норм ЄС, за винятком тих сфер, де в ході переговорів було погоджено певні винятки та перехідні періоди. 23 березня 2003 р. більшість громадян Словенії на референдумі проголосувала за приєднання Словенії до ЄС. Національні збори ратифікували Договір про вступ 28 січня 2004 р., а 1 травня 2004 р. Словенія стала членом ЄС.

У березні 1998 р. Словенія представила свою національну програму прийняття *acquis* ЄС (НРАА). Програма передбачала заходи, необхідні для досягнення цілей, викладених у партнерстві щодо вступу, вона була обмежена короткостроковими цілями. Уряд Словенії 27 травня 1999 р. прийняв нову версію національної програми, складеної відповідно до коментарів Європейської Комісії, яка включає цілі на період з 1999 по 2002 рік, і представив її Комісії 31 травня¹⁹. Найважливішим офіційним документом стала Стратегія вступу до ЄС 1998 р. Цей документ визначає загальну програму послідовних середньострокових структурних реформ і набір конкретних заходів економічної та соціальної політики, необхідних для завершення перехідного процесу й підготовки економіки до перехідного процесу та підготовки економіки до вступу в ЄС²⁰.

Парламент Республіки Словенія (Національні Збори) мав два основні завдання – гармонізація словенського законодавства з *acquis communautaire* та затвердження проекту переговорних позицій Словенії на переговорах з Європейською Комісією.

У 1999 р. у парламенті був прийнятий спеціальний робочий календар, в якому були зарезервовані дати для дебатів щодо «європейських» законів. До 2000 р. більшість законів приймалася за прискороною або терміною процедурою, а в 2002 р. був прийнятий новий Регламент парламенту, спрямований на раціоналізацію та скорочення законодавчої процедури – перше читання починається з моменту передачі законопроекту депутатам, за скороченою та невідкладною процедурами, друге і третє – проводяться на одній сесії²¹.

У справах ЄС Словенію представляв і представляє уряд, який відповідає за дотримання позицій Словенії в інституціях ЄС. Уряд незалежний у

---

¹⁸ Slovenia and the Enlargement of the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/9a1_en.htm

¹⁹ Slovenia and the Enlargement of the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/9a1_en.htm

²⁰ Europeans from the Start? Slovenia and Croatia Between State-building, National Identity and the European Union. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17502977.2022.2162674>

²¹ ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

вирішенні питань ЄС, але повинен дотримуватися Закону про співпрацю між Національними Зборами та урядом у справах ЄС²².

У 1996 р. *Управління законодавства Уряду* створило електронну базу даних (Гармонограму) для моніторингу процесу гармонізації. Згодом ця електронна база даних стала так званим Реєстром нормативно-правових актів Словенії. *Управління з європейських справ Уряду* здійснювало нагляд і координувало реалізацію національної програми та подавало щотижневі звіти про її виконання Уряду. Були створені *робочі групи* на чолі з міністерствами, відповідальними за розробку законодавства. *Управління з питань законодавства* здійснювало моніторинг узгодження законодавства, контроль за дотриманням законодавства, підтвердження Заяви про відповідність, впровадження процесу попередньої нотифікації.

Ще до початку переговорного процесу Комітет з питань зовнішньої політики брав активну участь у процесі вступу Словенії до ЄС (наприклад, проведення громадських слухань щодо визначення думки громадян про вступ до ЄС).

У 2001 р. було створено *Комісію Національних зборів Республіки Словенія з європейських справ* (далі – Комісія з європейських справ), що мала такі повноваження:

- займалася загальними питаннями, пов'язаними з європейською інтеграцією;
- координувала діяльність головних робочих органів щодо європейської інтеграції й надавала їм висновки, рекомендації та попередження («координатор» справ ЄС у Національних зборах);
- аналізувала наслідки інтеграції Словенії до ЄС та готувала глобальні звіти;
- обговорювала програму інтеграції Словенії до ЄС та контролювала її виконання,
- контролювала виконання гармонізації законодавства Словенії з правом ЄС;
- співпрацювала з інституціями Словенії, з органами ЄС та інших країн у зв'язку з європейською інтеграцією;
- організувала та координувала допомогу, що пропонується Словенії з підготовки до адаптації до ЄС;
- виконувала інші завдання з європейських питань, що не належать до безпосередньої компетенції робочих органів²³.

Від роботи Комісії з європейських справ були великі очікування, наприклад, що Комісія (її співробітники) повністю оцінюватимуть відповідність законопроектів *acquis*. Але вбачався брак людських ресурсів, обмеженість відстеження динаміки роботи уряду. Оцінка здійснювалася лише

---

²² Zakon o sodelovanju med državnim zborom in vlado v zadevah Evropske unije. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3840>

²³ Odlok o ustanovitvi Komisije Državnega zbora Republike Slovenije za evropske zadeve. URL: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2001-01-1473?sop=2001-01-1473>

тих законопроектів, які вважаються «гарячими», здійснювалося ведення обліку законодавства ЄС, яке транспонується в національне законодавство.

Закон про співпрацю між Національними Зборами й урядом у справах Європейського Союзу²⁴ регулює відносини між Національними Зборами та урядом у процедурах ухвалення правових актів і рішень ЄС. Відповідно до нього, саме уряд представляє, відстоює й забезпечує виконання позицій Словенії в інституціях ЄС, тоді як Національні Збори беруть участь в ухваленні правових актів і рішень ЄС лише опосередковано.

Латвія. Процес інтеграції Латвії до ЄС розпочався з укладенням угоди у 1992 р. про торговельну та торгово-економічну співпрацю. Із 1 травня 2004 р. Латвія стала членом ЄС.

12 червня 1995 р. Латвія уклала Угоду про асоціацію (далі – Угода), ратифіковану Законом²⁵, щоб створити правову основу для взаємних відносин із ЄС. Угода замінила Угоду про вільну торгівлю та пов'язані з торгівлею питання, яку Латвія та Європейське співтовариство уклали 12 червня 1994 р. Згідно з цим Законом уряду було доручено підготувати та подати заяву про вступ Латвії до ЄС.

Щодо програмних документів, то у 1996 р. уряд Латвії прийняв першу Національну програму інтеграції в ЄС. 27 жовтня 1997 р. Рада з європейської інтеграції прийняла нову, оновлену редакцію Національної програми. 28 квітня 1998 р. уряд Латвії прийняв III Національну програму інтеграції в ЄС, яка включала вимогу створити Національну програму для прийняття *acquis*. Із цього часу план дій уряду був включений до Національної програми Латвії щодо інтеграції до ЄС. Оновлена національна програма Латвії щодо інтеграції до ЄС затверджена урядом²⁶ у 2000 р.

Система координації процесу інтеграції до ЄС у Латвії відбувалася на таких рівнях²⁷:

1. На політичному рівні головною інституцією був Сейм та його *Комісія з європейських справ*. Завдання Комісії – моніторинг процесу та забезпечення політичної підтримки в Сеймі інтеграції Латвії до ЄС, а також сприяння та розвиток співпраці з Європейським Парламентом.

2. До компетенції Кабінету Міністрів належала розробка законопроектів, прийняття обов'язкових для всіх нормативно-правових актів, прийняття рішень і розпоряджень, затвердження планів діяльності та завдань уряду на перспективу. *Рада з європейської інтеграції* була головним координаційним органом на політичному рівні, яка очолювалася прем'єр-міністром і складалася з міністрів секторів, які найбільше брали участь в

---

²⁴ Zakon o sodelovanju med državnim zborom in vlado v zadevah Evropske unije. URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3840>

²⁵ Par 1995.gada 12.jūnijā Luksemburgā parakstīto Eiropas līgumu. URL: <https://likumi.lv/ta/id/36721-par-1995-gada-12-junija-luksemburga-parakstito-eiropas-ligumu>

²⁶ Latvijas Nacionālā programma integrācijai Eiropas Savienībā Latvijas Nacionālā programma *acquis* pārņemšanai Latvijas Republikas Ministru kabineta sēdes protokola Nr.27 izraksts Rīgā 2000.gada 13.jūnijā. URL: <https://likumi.lv/ta/id/8706-latvijas-nacionala-programma-integracijai-eiropas-savieniba>

²⁷Latvijas stratēģija integrācijai Eiropas Savienībā. URL: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/917>

інтеграції. Рада визначала пріоритети, приймала концептуальні, інтеграційні рішення та розпорядження, оцінювала хід інтеграції у цілому.

3. Основною горизонтальною координаційною інституцією на адміністративному рівні була *Нарада вищих посадових осіб*, до складу якої входили керівні посадові особи кожного міністерства, відповідальні за інтеграцію Латвії в ЄС. До повноважень Наради входили практичні питання координації інтеграційного процесу: визначення компетенції між міністерствами для виконання конкретних завдань, розробка та затвердження узгоджених планів дій, моніторинг та регулярна оцінка виконання інтеграційних програм.

4. Міністерство закордонних справ було центральною установою у співпраці Латвії з інституціями ЄС та державами-членами. Воно готувало та висловлювало позицію Латвії щодо питань політики ЄС, сприяло підтримці інтеграційних зусиль Латвії в країнах-членах ЄС, установах ЄС, міжнародних організаціях і третіх країнах. Міністерство контролювало виконання Угоди про асоціацію між Латвійською Республікою та ЄС, спрямовувало та координувало переговори про вступ. Делегація на переговорах про вступ працювала під керівництвом Міністерства закордонних справ, яке розробляло позицію Латвії щодо переговорів про вступ.

5. Міністерства безпосередньо відповідали за питання конкретного сектору в контексті євроінтеграції, зокрема гармонізацію національних правових норм із відповідними вимогами ЄС. У всіх галузевих міністерствах були посадові особи на рівні державних секретарів або їхніх заступників, які відповідали за інтеграцію в ЄС.

Естонія. Парламент Естонії не приймав спеціальної законодавчої процедури для гармонізації національного законодавства із правом ЄС. Процес підготовки і вступу Естонії до Союзу є схожим із латвійською моделлю, включно із системою координаційних структур.

В Естонії²⁸ була укладена міжпартійна угода щодо вступу до ЄС, яку підтримали всі політичні сили держави. Потужна політична підтримка всього, що пов'язано зі вступом до ЄС, визначала цей процес головним політичним пріоритетом і значно спростила всю підготовчу роботу.

Координована підготовка Естонії для вступу до ЄС була започаткована влітку 1995 р. із підписанням Угоди про асоціацію між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами та Естонською Республікою (Європейська угода)²⁹ й затвердженням Білої книги про інтеграцію до внутрішнього ринку ЄС³⁰, яка була задумана як довідник для здійснення підготовки до вступу в державах-кандидатах. Ці дві події підштовхнули Естонію до створення внутрішніх координаційних структур і створили умови

---

²⁸ ESTONIA'S WAY INTO THE EUROPEAN UNION. URL: https://vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/052/Estonias_way_into_the_EU.pdf

²⁹ Euroopa Ühenduste ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vaheline assotsieerumislepung (Euroopa leping) Vastu võetud 12.06.1995. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13118209>

³⁰ WHITE PAPER - PREPARATION OF THE ASSOCIATED COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE FOR INTEGRATION INTO THE INTERNAL MARKET OF THE UNION. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/56d29901-7861-448c-82d8-0d006ba61fc1>

для спільних та цілеспрямованих зусиль щодо вступу до ЄС. Головною метою на наступні два роки була підготовча робота всередині країни для досягнення відповідності *acquis communautaire*.

Однак перші внутрішні кроки щодо підготовки Естонією до вступу до ЄС були зроблені восени 1993 р. Естонія наслідувала приклад Швеції та Фінляндії. Перш ніж прийняти рішення про вступ, протягом кількох років проводилися дослідження, щоб проаналізувати вплив відносин з ЄС на економіку держави, а також на соціальну політику та політику безпеки, правову систему тощо. 7 грудня 1993 р. була створена *урядова робоча група для аналізу можливих наслідків вступу Естонії до ЄС*. Завдання робочої групи полягало в тому, щоб надати огляд основ для різних політик в ЄС та Естонії; оцінку сумісності політики ЄС зі стратегічними тенденціями Естонії; оцінку змін у різних сферах діяльності, які спричинить вступ Естонії; що необхідно зробити для застосування політики ЄС; оцінку обсягу роботи та її вартості, потреб у навчанні та часових рамок. У робочій групі були представлені різні депутатські фракції та міністерства, а також інші державні установи й наукові кола. Висновки, зроблені робочою групою, стали основою для координаційної структури з питань інтеграції з ЄС.

У січні 1996 р. Уряд створив систему координаційних органів та посад, що виконували завдання у сфері європейської інтеграції ЄС. В основному та сама система діяла лише з невеликими змінами до вступу в ЄС у 2004 р.:

– *Міністр у справах Європи* в Державній канцелярії Уряду (посада не виправдала очікувань та після дворічного існування її було ліквідовано, а відповідальність за справи ЄС взяв на себе прем'єр-міністр);

– *Офіс європейської інтеграції* (далі – ОЄІ), що був створений у 1996 р. та став частиною Державної канцелярії для внутрішньої координації підготовки до вступу до ЄС у складі з 20 співробітників. ОЄІ працював протягом дев'яти років із п'ятьма прем'єр-міністрами та вісьмома різними урядами, які підтримували вступ до ЄС як важливий пріоритет. Голова ОЄІ брав участь із правом голосу на засіданнях Уряду. Контроль за виконанням євроінтеграційних зобов'язань був основним завданням ОЄІ. Голова ОЄІ був членом переговорної делегації, а головний переговорник був членом Ради вищих посадових осіб;

Основним завданням ОЄІ було організувати роботу Ради вищих посадових осіб та гарантувати впровадження щорічної Національної програми з прийняття *acquis* ЄС (далі – НРАА). Це вимагало тісної співпраці з усіма міністерствами та постійного контролю за виконанням ними своїх завдань. Крім того, ОЄІ склав пов'язані з ЄС плани навчання для урядовців, замовив дослідження й аналіз і встановив пріоритети для зовнішнього фінансування. Досвід Естонії показав, що створення координаційного підрозділу типу ОЄІ для підтримки прем'єр-міністра додало процесу вступу до ЄС більшої політичної ваги, гарантувало кращу координацію роботи, пов'язаної з ЄС, та обмін інформацією з іншими відомствами;

– *Рада вищих посадових осіб* (далі – CSO) забезпечувала міжсекторальну співпрацю підготовчої роботи до вступу. Офіційними членами CSO були

представники міністерств (крім Міністерства оборони), як правило – заступники державних секретарів, відповідальні за питання ЄС. CSO очолив керівник ОЄІ. Під час зустрічей відбувався обмін інформацією, яка дозволила членам мати загальне уявлення про поточний стан справ ЄС;

– *Комітет міністрів у справах ЄС* став початковою естонською системою координації у справах ЄС, що передбачала додатковий рівень між CSO та урядом. Це мало бути місце, де невирішені проблеми CSO переходять на політичний рівень. Власне, цей комітет так і не почав нормально працювати і вже наприкінці 1990-х років більше не збирався. Питання ЄС обговорювалися на засіданнях уряду;

– *Інформаційний секретаріат Європейського Союзу* (далі – EUIS) був самостійним підрозділом Державної канцелярії, що здійснював підготовку до референдуму про вступ до ЄС. Завдання EUIS полягало в тому, щоб пояснити естонському народу деталі процесу приєднання. Спочатку була потрібна загальна інформація про ЄС. Пізніше робота стала спеціалізованою, де більшу роль відігравали різні агенції (сільськогосподарські агенції з сільськогосподарської тематики, екологічні агенції з екологічної тематики тощо);

– *Комітет з європейських справ парламенту* (далі – Комітет ЄС) спочатку був створений як спеціальний орган у травні 2003 р. щодо співпраці з Європейським Парламентом. Проте його повноваження не були визначені в законодавчих актах. Одним із головних завдань Комітету ЄС (у співпраці з Комітетом закордонних справ) було внесення пропозицій щодо змін до законодавчих актів стосовно вступу Естонії до Європейського Союзу. Оскільки всі члени Комітету ЄС були також членами інших постійних комітетів, Комітет володів загальною інформацією щодо відповідних законодавчих актів та проблем у процесі гармонізації. Він також відіграв роль форуму, який об'єднав громадянське суспільство, виконавчу та законодавчу владу щодо позицій Естонії в переговорному процесі. Комітет ЄС контролював дії уряду на етапі підготовки до вступу в ЄС, а також стосовно переговорів про вступ. Члени уряду постійно звітували перед Комітетом ЄС. Перед затвердженням урядом позицій Естонії в переговорному процесі вони спочатку відправлялися для ознайомлення в Комітет ЄС. Комітет ЄС був також партнером для спілкування з національними парламентами держав-членів, що було дуже важливим додатковим каналом і можливістю для презентації підготовки Естонії до вступу. Крім того, Комітет ЄС брав участь у кампанії з ознайомлення з перевагами, які надає Естонії та її громадянам вступ до ЄС, а також обов'язками держави як держави-члена.

Першу Національну програму адаптації до *acquis* ЄС (далі – NPAА) було завершено ще в 1996 р., і після цього щороку складався новий план дій зі змінами. Її основна мета полягала в тому, щоб викласти плани гармонізації естонського законодавства з *acquis* ЄС, хоча пізніше вона також включала заходи для підвищення адміністративної спроможності (зміцнення інституцій, кадрове забезпечення тощо). Саме через NPAА головним чином міністри, а також міністерства брали політичні зобов'язання. Про виконання цих

зобов'язань вони повинні були звітувати перед урядом, парламентом та виборцями. НРАА брала до уваги оцінку та висновки щорічного звіту про прогрес Європейської Комісії. Зазвичай Звіт про хід роботи публікувався восени, а НРАА затверджувалася наприкінці року.

НРАА забезпечила чіткий і вимірюваний огляд запланованих заходів, а також уможливила моніторинг їх виконання. На більш пізньому етапі НРАА також стала основою для планування багатосторонніх і двосторонніх програм допомоги ЄС (наприклад, PHARE тощо).

Значну роль у процесі євроінтеграції відіграли програми допомоги ЄС і двосторонні програми. Оскільки весь процес вступу до ЄС вимагає великих фінансових і людських ресурсів, яких завжди бракує, зовнішні програми допомагали вирішити ці проблеми. Водночас, оскільки цей процес керувався державою, а не міжнародними партнерами, програми допомоги давали бажані результати.

Польща. Процес інтеграції Польщі до ЄС тривав з 1989 по 2004 роки та характеризувався послідовними й наполегливими діями, що не залежали від того, хто очолював уряд чи був президентом держави. Його умовно можна поділити на три етапи: 1) початковий етап (від підписання першого важливого договору з ЄС про торговельно-економічну співпрацю в 1989 р. до початку офіційних переговорів у 1998 р.); 2) етап проведення офіційних переговорів щодо членства в ЄС (1998 – 2002 роки); 3) етап ратифікації досягнутих домовленостей (2003 – 2004 роки).

8 серпня 1996 р. польський Сейм законом створив *Комітет європейської інтеграції* (далі – Комітет)³¹ – вищий орган державного управління для програмування та координації політики у справах, пов'язаних з інтеграцією Польщі до ЄС, програмуванням та координацією діяльності Польщі щодо адаптації до європейських стандартів, а також координацією діяльності державної адміністрації у сфері отримання іноземної допомоги.

До завдань Комітету входили, зокрема:

1) координація процесів адаптації та інтеграції Польщі до ЄС та ініціювання, організація й координація діяльності, що формує ці процеси, особливо в економічній і соціальній сферах;

2) ініціювання та координація налагоджувальних робіт, надання висновків стосовно проектів нормативно-правових актів щодо їх відповідності праву ЄС;

3) співпраця з Європейською Комісією в рамках виконання індивідуальної програми інтеграційних вимог;

4) оцінка перебігу адаптаційних процесів;

5) координація проектів щодо отримання та використання коштів іноземної допомоги;

6) проведення заходів, спрямованих на інформаційну, концептуальну та кадрову підготовку до інтеграційних процесів;

---

³¹ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Komitecie Integracji Europejskiej. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19961060494>

7) співпраця з організаціями місцевого самоврядування, спрямована на їх участь у різних інституційних структурах Європейського Союзу;

8) виконання завдань у сфері оборони та безпеки держави, відповідно до повноважень, визначених окремими положеннями;

9) виконання інших доручень прем'єр-міністра або передбачених нормативними актами.

Комітет готував для Ради Міністрів:

- проекти програм адаптації та інтеграції з ЄС;

- проекти рішень про виділення коштів іноземної допомоги;

- висновки щодо відповідності проектів нормативно-правових актів праву ЄС;

- проекти нормативно-правових актів з питань адаптаційної та інтеграційної діяльності;

- звіти про виконання коригувальних програм і заходів інтеграції.

До складу Комітету входили голова, секретар, який призначався прем'єр-міністром, та члени Комітету (міністри, відповідальні за: державні фінанси, економіку, працю, сільське господарство, державне казначейство, навколишнє середовище, транспорт, внутрішні справи, закордонні справи та охорону здоров'я, а також міністр юстиції). Крім того, членами Комітету могли бути призначені на посаду прем'єр-міністром особи, але не більше трьох, досвід чи функції яких могли б мати суттєве значення для виконання завдань Комітетом. Голова Комітету був членом Ради Міністрів.

28 січня 1998 р. польський уряд прийняв Національну стратегію інтеграції³², представлену у 1997 р. Комітетом з питань європейської інтеграції (на основі резолюції Сейму Польщі 1996 р.), яка окреслила послідовні стратегічні напрями дій для Польщі. Національна стратегія інтеграції розглянута Сеймом Польщі, про що було винесено Резолюцію Сейму³³. Реалізація пріоритетів, включених до Національної програми, контролювалася Комітетом з питань європейської інтеграції, який регулярно аналізував прогрес і загрози в реалізації прийнятого графіку заходів. Щороку проводилася ретельна оцінка його виконання у формі звіту, який подавався міністерствами до Комітету з питань європейської інтеграції та Ради Міністрів, після чого направлявся до парламенту для інформації. Національна стратегія інтеграції постійно оновлювалася.

Сейм формально не брав участі в переговорному процесі про вступ Польщі до ЄС. Згідно з Конституцією Польщі 1997 р. зовнішню політику Польщі проводить уряд (Рада Міністрів). Однак Сейм був поінформований урядом про прогрес, досягнутий у переговорних процедурах, і міг висловити позицію з цих питань, хоча такі дії проводилися в рамках регулярного парламентського контролю за діяльністю уряду. Сейм формально не був залучений до переговорних процедур, за винятком його звичайної функції

---

³² NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI. URL: https://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/narodowa_strategia_integracji.pdf

³³ UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 22 maja 1997 r. w sprawie "Narodowej Strategii Integracji". URL: <https://www.prawo.pl/akty/m-p-1997-34-322,16826818.html>

надання висновків щодо інформації, представленої урядом. Проте парламентська постійна комісія з питань ЄС була створена ще в 1992 р. Згідно з відповідними змінами, внесеними до Регламенту Сейму у 1997 р.³⁴, Сейм почав викладати свою думку щодо питань, пов'язаних із членством Польщі в ЄС, у формі резолюцій.

Угорщина. 16 грудня 1991 р. Угорщина підписала Угоду про асоціацію з ЄС, а вже 31 березня 1994 р. звернулася із заявою на членство в ЄС.

У липні 1997 р. Європейська Комісія дала висновок щодо заяви Угорщини на членство в ЄС. Рішення про початок переговорів прийнято у грудні 1997 р. на засіданні Європейської Ради в Люксембурзі.

Переговори щодо вступу Угорщини до ЄС тривали з 1998 по 2002 роки.

У березні 2003 р. в Угорщині окремі політичні рухи виступили проти членства країни в ЄС (зокрема, була організована конференція проти членства країни в ЄС). 12 березня 2003 р. був проведений референдум щодо вступу Угорщини до ЄС (членство підтримали 83,76 % громадян Угорщини).

У 1990 р. уряд прийняв «Програму національного відродження» (Programme of national renewal – the program of the HDF-ISP-CDPP), яка визначала за мету укладення угоди про асоціацію з ЄС, щоб «закласти основи для майбутнього повноправного членства», яке очікувалося до 1995 року³⁵.

В Угорщині були запроваджені програми розвитку окремих напрямів (у тому числі щодо фінансування), як на національному рівні, так і ті, що передбачали співпрацю з відповідними європейськими структурами, зокрема програми: захисту навколишнього природного середовища та ефективного використання природних ресурсів; здоров'я, захисту материнства; створення нових робочих місць; розвитку окремих сфер економіки тощо. Відповідальними за створення та впровадження програм і стратегій були уряд, профільні міністерства та державні органи³⁶.

В Угорщині була обрана т.з. «німецька модель» координації процесу вступу до ЄС, за якої кілька існуючих міністерств беруть участь у вирішенні «європейських питань», а їх діяльність координується прем'єр-міністром. Так, зазначеними питаннями займалися Міністерство закордонних справ (Ministry of Foreign Affairs), Міністерство міжнародних економічних відносин (Ministry of International Economic Relations) (яке в 1994 р. злилося з Міністерством промисловості і торгівлі – Ministry of Industry and Trade). На першій стадії вступу до ЄС (подача заяви та початок переговорів) ключову роль відігравав уряд. При цьому прем'єр-міністр очолив Стратегічну робочу групу з питань європейської інтеграції (Strategic Task Force on European Integration) – спеціальний дорадчий орган, а також Кабінет з питань європейської інтеграції (European Integration Cabinet) – створений за участю міжвідомчих комісій. Провідну роль відігравало Міністерство закордонних справ, поки основний

³⁴ UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 22 maja 1997 r. w sprawie zmiany Regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.prawo.pl/akty/m-p-1997-34-323,16826819.html>

³⁵ Development of the Hungarian Foreign Policy in the Last Ten Years. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14391645.pdf>

³⁶ Implementation Of Agenda 21: Review Of Progress Made Since The United Nations Conference On Environment And Development. URL: <https://www.un.org/esa/earthsummit/hunga-cp.htm>

координаційний орган – Державний секретаріат з питань інтеграції (Integration State Secretariat) був під його прямим контролем³⁷.

Парламент приймав участь у процесі євроінтеграції на подальших стадіях – під час переговорів та ратифікаційного процесу (у частині прийняття остаточних рішень та як «посередник» між урядом і населенням, створюючи базу для соціального діалогу)³⁸.

Парламентський комітет з питань європейської інтеграції (Parliamentary Committee on European Integration) як спеціалізований орган був створений у 1992 р. Парламентський комітет був організований як звичайний постійний комітет. Однак він не зміг мобілізувати угорський парламент на європеїзацію. При цьому всі урядові пропозиції щодо ЄС проходили через парламент без особливих зусиль через загальну підтримку вступу до ЄС, а також через недостатню зацікавленість парламентарів.

Парламент був форумом для публічного обговорення політичного простору ЄС, а також інституцією, яка сприяла найширшому процесу агрегування інтересів, необхідному для формування національного інтересу³⁹.

Надалі для ефективної взаємодії з парламентами інших держав та Європарламентом були утворені спеціальні комітети: *Комітет з європейських справ* (Committee on European Affairs), *Комітет з конституційних питань* (Committee dealing with Constitutional Affairs) та *Комітет у закордонних справах* (Committee on Foreign Affairs), а також підкомітети з питань ЄС в інших парламентських комітетах⁴⁰.

На урядовому рівні були створені спеціальні органи для координації питань інтеграції до ЄС:

– у лютому 1996 р. в уряді було створено *Кабінет з питань європейської інтеграції* (European Integration Cabinet) на чолі з прем'єр-міністром та за участю п'яти міністрів (закордонних справ, внутрішніх справ, юстиції, економіки та фінансів), який став основним органом, що приймає рішення;

– у травні 1996 р. при Міністерстві закордонних справ (the Ministry of Foreign Affairs) було створено *Державний секретаріат з питань інтеграції* (Integration State Secretariat) для управління та координації процесу європеїзації як центральний адміністративний орган з питань інтеграції, голова якого, як державний секретар, має також виконувати функції голови угорської делегації на переговорах щодо вступу до ЄС;

– *Міжвідомчий комітет з питань європейської інтеграції* (Interministerial Committee for European Integration), що охоплює всі

---

³⁷ Там само.

³⁸ ÁGH, ATTILA. "THE HUNGARIAN PARLIAMENT AND EU ACCESSION IN AN EAST CENTRAL EUROPEAN CONTEXT." *Társadalom És Gazdaság Közép- És Kelet-Európában / Society and Economy in Central and Eastern Europe* 21, no. 1 (1999): 43–75. URL: <http://www.jstor.org/stable/41468406>

³⁹ Europeanization of policy-making in East Central Europe: The Hungarian approach to EU accession. URL: https://www.researchgate.net/publication/233036498_Europeanization_of_policy-making_in_East_Central_Europe_The_Hungarian_approach_to_EU_accession

⁴⁰ Parliamentary monitoring of the Government in EU affairs. URL: <https://www.parlament.hu/web/house-of-the-national-assembly/parliamentary-control-over-the-government-in-eu-affairs>

міністерства й складається з керівників департаментів європейської інтеграції, під керівництвом Голови Комітету з питань європейської інтеграції;

– *Стратегічну групу з питань європейської інтеграції* (Strategic Task Force) при Канцелярії прем'єр-міністра як дорадчий орган Кабінету з питань європейської інтеграції з вісімнадцятьма робочими групами, що охоплюють усі питання інтеграції – від правової гармонізації до культури та комунікації;

– протягом 1996 р. в усіх міністерствах було створено *департаменти з питань європейської інтеграції*, і ця міністерська структура виявилася дуже продуктивною у відповідях на «брюссельську анкету», тобто анкету Європейської Комісії, яку вона розсилала усім претендентам на вступ до ЄС⁴¹.

Національні Збори і досі контролюють діяльність уряду у справах ЄС. Інструменти, які існували до вступу Угорщини до ЄС, залишилися недоторканими (зокрема, інтерпеляція, запитання, комітетські слухання та парламентські дебати), вони можуть бути використані у справах ЄС. Крім того, стаття 69 Закону про Національні Збори визначає додаткові зобов'язання уряду в сфері інформування парламенту.

Зокрема, прем'єр-міністр зобов'язаний виступити перед спеціальним Комітетом з метою досягнення якомога ширшого консенсусу з парламентом. Для того, щоб виконати це зобов'язання, прем'єр-міністр виступає перед Консультативним органом у справах ЄС, членами якого є голова Національних Зборів, лідери парламентських фракцій, голова та заступник голови Комітету з європейських справ (Committee on European Affairs), голова Комітету з конституційних питань (Committee dealing with Constitutional Affairs) та голова Комітету у закордонних справах (Committee on Foreign Affairs), а також інші особи, запрошені головою парламенту. Прем'єр-міністр проводить брифінг на закритому засіданні щодо позиції, яку він бажає представляти в Раді Європи. Після брифінгу відбуваються дебати. Подібне засідання може проводитися перед іншими стратегічно важливими політичними заходами ЄС (міжурядова конференція). У випадку, якщо засідання Консультативного органу у справах ЄС не скликається, уряд все одно зобов'язаний регулярно інформувати Національні Збори про такі засідання.

Уряд надавав щорічний звіт з питань, пов'язаних із членством Угорщини в ЄС та станом європейської інтеграції.

Словаччина. У грудні 1990 р. Чехословаччина почала переговори з Європейськими Співтовариствами про укладення Угоди про асоціацію (Євро-Угоди). 1 січня 1993 р. Словаччина стала незалежною державою, успадкувавши зобов'язання за усіма міжнародними договорами ЧСФР, що визначило пріоритет держави – інтеграцію в європейське товариство⁴². 4 жовтня 1993 р. була підписана Угода про асоціацію між ЄС та Словаччиною.

---

⁴¹ Europeanization of policy-making in East Central Europe: The Hungarian approach to EU accession. URL: https://www.researchgate.net/publication/233036498_Europeanization_of_policy-making_in_East_Central_Europe_The_Hungarian_approach_to_EU_accession

⁴² Особливості політичної інтеграції Словацької Республіки 1993-2003. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16954/1/Savka%20V.%20Slovakia.pdf>

27 червня 1995 р. Словаччина подала заяву про членство в ЄС. Водночас, зазначена мета не втілювалася до 1998 р. через політичну ситуацію у країні. У грудні 1997 р. на саміті в Люксембурзі було прийнято рішення про виключення Словаччини зі списку країн Центрально-Східної Європи – потенційних учасників першої хвилі розширення ЄС (зокрема, через нестабільність політичної системи, відсутність економічних реформ, відсутність змін у соціальній та законодавчій сферах і просування життя в країні до стандартів, що існують в ЄС).

30 березня 1997 р. Європейська Комісія передала Словаччині програму партнерства, на основі якого повинні були розвиватися відносини між ЄС та країною. Також Словаччина була зобов'язана до 30 березня 1998 р. розробити Національну програму з адаптації *acquis* (NPAА – National programme for the adoption of the *acquis*). 24 лютого 1999 р. був прийнятий «План інтенсифікації процесу інтеграції Словацької Республіки в Європейський Союз» щодо розвитку відносин з державами-членами ЄС, а також Чехією, Польщею, Угорщиною. 15 лютого 2000 р. розпочато переговори про вступ Словаччини до ЄС⁴³. 22 березня 2000 р. уряд Словаччини схвалив другу переглянута версію Національної програми з адаптації законодавства з акцентом на імплементацію *acquis* та зміцнення адміністративного потенціалу (NPAА)⁴⁴. 21 лютого 2001 р. була прийнята оновлена Конституція⁴⁵.

Із 2000 по 2002 рік у Словаччині відбулися політичні зміни. Вже у грудні 2002 р. завершилися переговори про вступ Словаччини до ЄС. 16 квітня 2003 р. були підписані документи про прийом Словаччини до ЄС, визначено дату (1 травня 2004 р.), коли держава стане повноправним учасником Союзу. 16–17 травня 2003 р. був проведений референдум щодо вступу до ЄС (92,46 % словаків проголосували за вступ до ЄС)⁴⁶.

Словаччина здійснювала вступ до ЄС відповідно до Національної програми з адаптації *acquis* (NPAА), в якій вона окреслила свою стратегію вступу до ЄС, включаючи шляхи досягнення пріоритетів, що містяться в Партнерстві для вступу до ЄС. Документ відповідає керівним принципам, наданим Комісією, його структура відображає структуру Регулярного звіту щодо трьох Копенгагенських критеріїв, а також Мадридських критеріїв щодо адміністративної спроможності. Він також містить розділ про фінансові потреби, який підсумовує очікувані потреби для покриття короткострокових і середньострокових пріоритетів, а також очікувані джерела фінансування. У додатку до кожного розділу містяться таблиці, що відображають заплановане законодавство та механізми імплементації, відповідні часові графіки, а також положення щодо фінансування. Документ є серйозною спробою інтегрувати

---

⁴³ Briefing № 13. Slovakia and the enlargement of the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/13a3_en.htm

⁴⁴ Briefing № 13. Slovakia and the enlargement of the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/enlargement/briefings/13a3_en.htm

⁴⁵ Європейська Інтеграція Словацької Республіки (1993–2004 pp.). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10518/31-Yanchuk.pdf?sequence=1>

⁴⁶ Особливості політичної інтеграції Словацької Республіки 1993-2003. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/16954/1/Savka%20V.%20Slovakia.pdf>

різні елементи стратегії підготовки до вступу в ЄС і в цілому відповідає попереднім зобов'язанням Словаччини. Національна програма з адаптації законодавства охоплює пріоритети Партнерства для вступу, а також основні частини *acquis*⁴⁷.

Роль парламенту Словаччини у процесі євроінтеграції полягала в тому, що він займався інституційними євроінтеграційними поправками за посередництва парламентського *Комітету з Європейської інтеграції*, який було створено в 1996 р. Конституційний Закон (The Constitutional Law 397/2004) наділив парламент, а саме Комітет з євроінтеграції, повноваженнями з нагляду над урядом Словаччини у вимірі роботи з ЄС. Закон є базовим щодо врегулювання відносин між законодавчою та виконавчою гілками влади щодо процесів євроінтеграції.

У Комітеті з європейської інтеграції, за принципом пропорційного представництва, були представлені всі політичні сили парламенту. Кожен член Комітету мав делегованого заступника від тієї самої партії для того, щоб комітетська робота велася безперервно. Члени Комітету могли бути одночасно й членами інших парламентських комітетів. Комітет був представником держави у вимірі відносин з ЄС на міжнародному рівні. Питання, що стосуються ЄС, частіше обговорювалися в Комітеті, аніж на пленарному засіданні⁴⁸.

Для врегулювання повноважень парламенту в процесі євроінтеграції було внесено зміни до Конституції (2001 р.) у частині наглядової функції за діяльністю уряду щодо прийняття нормативних актів із метою виконання Угоди про асоціацію. Також було змінено роль Національної ради щодо ратифікації міжнародних договорів – передбачено згоду принаймні 3/5 від загальної кількості членів парламенту для ратифікації міжнародного договору. Ратифікація є правом, а не обов'язком Національної Ради⁴⁹.

Для того, щоб прискорити процес наближення законодавства до ЄС, Національна Рада запровадила в Конституції спеціальний механізм, згідно з яким вона делегувала частину своїх законодавчих повноважень уряду, який отримав право видавати розпорядження щодо наближення законодавства (прийняття постанов з метою виконання Угоди про асоціацію). Механізм нагляду парламенту за діяльністю уряду в цьому питанні включає щопіврічне інформування уряду про ті нормативно-правові акти, які уряд вже прийняв протягом останніх шести місяців, а також про законодавчі наміри щодо їх прийняття протягом наступних шести місяців.

---

⁴⁷ Regular Report From The Commission On Slovakia's Progress Towards Accession. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2016-12/slovakia_en.pdf

⁴⁸ Výbor NR SR pre európske záležitosti. URL: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=vybory/vybor&ID=166>

⁴⁹ ECPRD Request 2622 Amendments to the Constitution and the process of accession and membership in EU. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/197160>

Болгарія. 22 грудня 1990 р. прийнято рішення щодо наміру Болгарії стати повноправним членом ЄС, яке підтвержене Декларацією уряду від 14 квітня 1994 р.⁵⁰.

У 1993 р. укладено Угоду про асоціацію між Болгарією та ЄС⁵¹. У грудні 1997 р. ухвалено рішення ЄС щодо прискорення підготовки до переговорів про приєднання з 5 державами, серед яких – Болгарія. У 1999 р. за результатами звітів щодо виконання Угоди про асоціацію протягом 1998 – 1999 років, в яких зазначено про успіхи Болгарії, її запросили до початку перемовин про вступ. 15 лютого 2000 р. відбулося перше засідання Міжурядової конференції про приєднання Болгарії, тобто офіційний початок переговорів про повноправне членство в ЄС. Переговори завершилися в грудні 2002 р. рішенням про членство Болгарії в ЄС з 1 січня 2007 р.

Формування та реалізація державної політики Болгарії щодо євроінтеграції регулювалися, зокрема, постановами уряду: Постанова Ради Міністрів № 465 1993 р. про створення механізму розробки основних напрямів політики з питань асоціації Болгарії з Європейським Співтовариством, про будівництво зони вільної торгівлі з Європейською асоціацією вільної торгівлі та для здійснення міжвідомчої координації співпраці з Програмою Phare (змінено рішеннями № 272 і № 475 Ради Міністрів 1994 р.); Постанова Ради Міністрів № 530 1994 р. про розробку урядової програми для прискорення зближення законодавства Болгарії із законодавством Європейського Союзу та механізму контролю на відповідність новоприйнятих законів праву Європейського Союзу; Постанова Ради Міністрів № 66 від 22 березня 1995 р. про створення механізму координації та виконання зобов'язань Болгарії за Європейською угодою про асоціацію між Болгарією та Європейськими

---

⁵⁰ Основні етапи вступу Болгарії до ЄС, зокрема, див.: Институционално взаимодействие в процесса на европейска интеграция и роля на парламента в България. София. 2002. С. 7–11. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://jeanmonnetexcellence.bg/archive/assets/uploads/files/cc71%20-

%20%D0%98%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%B5%20%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B5%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F%20%D0%B8%20%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%20%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F.pdf.; Мілова М. І. Проблеми європейської інтеграції в діяльності Народних Зборів Республіки Болгарія: уроки для України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Сер. : Політологія. 2011. Т. 175, Вип. 163. С. 45-48.; Харис Джеффри. Претокриването на Съюза: Ролята на Европейския парламент в разширена Европа. *Народно събрание на Република България, отдел «Парламентарни изследвания»*. 1996. С. 12–16.; Проект за парламентарното решение предвиждащо пълноправното членство на България в Европейския съюз (тогава Европейски общности), гласувано от VII Велико народно събрание на 22 декември 1990. URL: https://bg.wikisource.org/wiki/%D0%91%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F_%D0%B2_%D0%95%D0%A1:_%D0%A0%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D0%92%D0%9D%D0%A1_1990.

⁵¹ Европейско Споразумение за асоцииране (1993 год.) между Европейските общности и техните страни членки, от една страна, и Република България, от друга страна. URL: <http://old.europe.bg/htmls/page.php?id=533&category=10>.

Спільнотами⁵²; Постанова Ради Міністрів № 3 2000 р. про координацію діяльності з підготовки Болгарії до вступу до Європейського Союзу та щодо ведення переговорів про вступ (зі змінами, № 4 і 44 2001 р.); Постанова Ради Міністрів № 33 від 11 лютого 2002 р. про організацію та координацію підготовки Болгарії до вступу до Європейського Союзу та ведення переговорів про вступ⁵³.

У березні 1998 р. уряд ухвалив Національну стратегію щодо вступу Болгарії до ЄС та Програму її реалізації⁵⁴. Програму розділено на короткостроковий (1998 рік) і середньостроковий (1999–2000 роки) етапи. Моніторинг та контроль виконання Програми покладено на *урядову Раду з питань європейської інтеграції*, як головну міжвідомчу структуру, що координує діяльність усіх державних відомств, які здійснюють діяльність у цій сфері.

Державну політику у сфері євроінтеграції визначав та реалізував уряд⁵⁵. Разом із тим у 2001 р. створено спеціалізований постійний парламентський комітет – *Комітет з питань європейської інтеграції*⁵⁶. У завданнях Комітету акцентувалося на загальній координації законодавчого процесу з метою оптимізації підготовки актів, що необхідні для гармонізації болгарського законодавства з правом ЄС, та контролю першої фази переговорів про членство. Члени Комітету могли, за запрошенням, брати участь у засіданнях *урядової Координаційної ради*⁵⁷.

У наукових дослідженнях висловлюється думка щодо недостатньо розвиненої системи парламентського контролю, що зумовило незначний вплив парламенту на процес євроінтеграції Болгарії⁵⁸.

З огляду на неодноразові організаційні зміни правового механізму реалізації державної політики євроінтеграції наведемо перелік інституцій, що здійснювали переговори про вступ Болгарії до ЄС (визначено урядовою

---

⁵² Постановление № 66 на Министерския Съвет от 22 март 1995 г. за създаване на механизъм за координация и изпълнение на задълженията на република България по европейското споразумение за асоцииране между Република България и Европейските Общности. URL: <https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/-1087620093/issue/1232/postanovlenie-%E2%84%96-66-na-ministerskiya-savet-ot-22-mart-1995-g-za-sazdavane-na-mehanizam-za-koordinatsiya-i-izpalnenie-na-zadalzheniyata-na-republika-balgariya-po-evropeyskoto-sporazumenie-za-asotsiirane-mezhdu-republika-balgariya-i-evropeyskite-obshnosti>.

⁵³ Постановление № 33 на МС от 11.02.2002 г. за организация и координация на подготовката на Република България за присъединяване към Европейския съюз и провеждането на преговорите за присъединяване - обн., ДВ, бр. 19 от 19.02.2002 г. URL: <http://www.vn.government.bg/world/stranici/Bulgaria/post33.htm>.

⁵⁴ Национална Програма за приемане на достиженията на правото на ЕО (Acquis communautaire). URL: <http://www.vn.government.bg/world/forall/np-acquis.htm>.

⁵⁵ Постановление № 33 на МС от 11.02.2002 г. URL: <http://www.vn.government.bg/world/stranici/Bulgaria/post33.htm>.

⁵⁶ Hristova-Valtcheva, Katia. (2010). ЕВРОПЕИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАРЛАМЕНТ. URL: https://www.researchgate.net/publication/335203149_EVROPEIZACIA_NA_BLGARSKIA_PARLAMENT. Правилник за организацията и дейността на Народното събрание, Обн., ДВ, бр. 44 от 03.06.1997 г.; изм. и доп., бр. 27 от 1998 г., бр. 17 от 2000 г.; изм., бр. 32 от 2001 г., бр. 61 от 10.07.2001 г.

⁵⁷ Постановление № 33 на МС от 11.02.2002 г. URL: <http://www.vn.government.bg/world/stranici/Bulgaria/post33.htm>.

⁵⁸ Hristova-Valtcheva, Katia. (2010). ЕВРОПЕИЗАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАРЛАМЕНТ. URL: https://www.researchgate.net/publication/335203149_EVROPEIZACIA_NA_BLGARSKIA_PARLAMENT. С. 15.

постановою від 11 лютого 2002 р.⁵⁹). Це: Рада з питань європейської інтеграції, яку очолює прем'єр-міністр; Координаційна рада для переговорів з Єврокомісією під керівництвом міністра закордонних справ, яку створено при Раді з питань європейської інтеграції; профільні/спеціалізовані директорати при уряді та міністерствах; парламентський Комітет з питань європейської інтеграції⁶⁰. Повноваження урядових інституцій, що беруть участь у переговорах, визначено цією самою постановою.

Єдиним застосованим інструментом парламентського контролю в Болгарії було заслуховування парламентським Комітетом з питань європейської інтеграції керівництва переговорної групи та міністра закордонних справ з питань євроінтеграції. Час від часу такі засідання мали публічний характер, що сприяло відкритості процесу переговорів про вступ Болгарії до ЄС.

Румунія. Румунія була першою країною в центральній та східній Європі, яка установила відносини з ЄС. У 1991 р. була підписана Угода про торгіву та економічну кооперацію (Trade and Economic Co-operation Agreement), а 1 лютого 1993 р. – Угода про асоціацію для вступу до ЄС (Association Agreement for accession to the EU).

Процес вступу до ЄС у Румунії був тривалим (близько 12 років). Зокрема, 22 червня 1995 р. Румунія подала заяву про набуття членства в ЄС. У 1999 р. Європейська Комісія рекомендувала започаткувати переговорний процес щодо приєднання Румунії до ЄС. 15 лютого 2000 р. почався переговорний процес щодо вступу Румунії до ЄС (разом із Мальтою, Словаччиною, Словенією, Литвою, Латвією, Болгарією). Процес ратифікації Договору про приєднання відбувався повільно (у березні 2006 р. його ратифікували лише 15 країн). 26 вересня 2006 р. Європейська Комісія оприлюднила доповідь про стан підготовки Румунії (та Болгарії) до вступу в ЄС, була визначена офіційна дата вступу – 1 січня 2007 р.

Із загальних документів була розроблена Національна програма приєднання Румунії до ЄС (2002 р.) із метою оцінки й аналізу стану підготовки для вступу до ЄС, визначення заходів, необхідних для виконання критеріїв та пріоритетів на короткостроковий і середньостроковий періоди.

Також була презентована Економічна програма приєднання (розроблялася міністерствами та відомствами деяких неурядових організацій за участю Румунської академії наук), яка, по суті, була стратегією модернізації економіки для виконання економічних критеріїв приєднання. Економічна програма оновлювалася й доповнювалася щорічно з урахуванням змін

---

⁵⁹   Постановление   № 33   на   МС   от   11.02.2002 г.   URL:
<http://www.vn.government.bg/world/stranici/Bulgaria/post33.htm>.

⁶⁰   Български   структури   за   пеговорите.   URL:
<http://www.vn.government.bg/world/stranici/Bulgaria/pregovori.htm>. Приложение № 1 към чл. 5, ал. 1 на Постановление № 33 на МС от 11.02.2002 г. за организация и координация на подготовката на Република България за присъединяване към Европейския съюз и провеждането на преговорите за присъединяване - обн., ДВ, бр. 19 от 19.02.2002 г.). Приложение № 2 към чл. 10, ал. 1 на Постановление № 33 на МС от 11.02.2002 г. за организация и координация на подготовката на Република България за присъединяване към Европейския съюз и провеждането на преговорите за присъединяване - обн., ДВ, бр. 19 от 19.02.2002 г.

зовнішньої та внутрішньої економічної політики (на вимогу Європейської Комісії).

Інституціалізований діалог між Румунією та ЄС відбувався на двох рівнях – парламентському та виконавчому. На виконавчому рівні були створені: *Виконавчий комітет з питань євроінтеграції*, підпорядкований прем'єр-міністру (політичні та дипломатичні кроки, контроль реалізації зовнішньої та внутрішньої стратегії); *Міжміністерський комітет з питань євроінтеграції* (аналіз та контроль євроінтеграційних документів); *департаменти / управління з питань євроінтеграції*, створені в міністерствах та відомствах.

На парламентському рівні – *Комітет з питань європейської інтеграції*. Комітет працював за власним регламентом, але користувався тими самими привілеями, що й постійні комітети. Це спільний комітет парламенту, тому до його складу входили як депутати, так і сенатори.

До повноважень Комітету з питань європейської інтеграції віднесено⁶¹:

- стежити за тим, щоб всі положення Угоди про асоціацію Румунії з ЄС були виконані, а цілі Національної стратегії були досягнуті;
- брати участь у рамках Спільного парламентського комітету Румунія – ЄС у дебатах з усіх аспектів відносин між Румунією та ЄС, особливо тих, що стосуються імплементації Угоди про асоціацію Румунії з ЄС;
- надавати висновки щодо законодавчих ініціатив, пов'язаних з європейською інтеграцією, із метою якнайшвидшого приведення румунського законодавства у відповідність до європейського, зміцнення ринкової економіки в Румунії та прискорення її інтеграції до структур і механізмів ЄС;
- приймати рішення про надання висновків щодо деяких законодавчих пропозицій у цій сфері, за згодою не менше однієї третини від кількості його членів.

Робота Комітету відбувалася у форматі т.з. форуму, у рамках якого двічі на рік члени парламенту Румунії та Європарламенту (по 12 осіб та Співголови Комітету) обмінювалися позиціями. Зустрічі завершувалися підписанням документів рекомендаційного характеру, які мали політичну спрямованість. Такі документи передавалися уряду Румунії та інституціям ЄС⁶².

Також у парламенті Румунії діяла *Комісія з питань європейської інтеграції*, яка займалася питаннями гармонізації румунського законодавства із законодавством ЄС, стратегією та пріоритетами євроінтеграції й іншими питаннями стратегічного значення. Для цього Комісія співпрацювала з комісіями з питань зовнішньої політики Сенату та Палати депутатів⁶³.

Крім того, у 2000 р. було створено державну установу – *Європейський Інститут* (The European Institute of Romania (EIR) із метою надання експертної підтримки парламенту під час переговорного процесу. Після

---

⁶¹ ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

⁶² Шлях Румунії до Європейського Союзу: Досвід для України. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/put-rumynii-v-evropeyskiy-soyuz-opyt-dlya-ukrainy/viewer>

⁶³ Там само.

вступу Румунії до ЄС в січні 2007 р. Інститут переніс свою увагу на нові пріоритети, що випливають із членства Румунії в ЄС. Нині Інститут функціонує як державна установа при Міністерстві закордонних справ Румунії – здійснює експертизу та дослідження у сфері права ЄС для державних органів влади, бізнес-спільноти, громадянського суспільства, організовує тренінги та займається перекладами офіційних документів й роботою над термінологією⁶⁴.

Після завершення євроінтеграційної процедури рішенням № 52/2006 парламенту Румунії Комітету з європейських справ парламенту Румунії (спільний комітет Палати депутатів і Сенату) надано повноваження представляти парламент Румунії в питаннях, пов'язаних з ЄС, включаючи парламентський мандат щодо позиції уряду в інституціях ЄС⁶⁵.

Водночас, після 2007 р. взаємодія парламенту Румунії та інституцій ЄС була обмеженою через брак налагодженої комунікації та організації цього процесу. Рішення, що стосувалися ЄС, приймалися виконавчою владою за недостатньої участі парламенту. Окрім того, членам парламенту не вистачало досвіду роботи з тематикою ЄС. Вони не консультували уряд в процесі формуванні позиції Румунії на рівні ЄС. Із 2007 по 2011 роки контролю за урядовою політикою щодо ЄС парламентом майже не здійснювалося. Активність парламентського Комітету, що працював як підрозділ на обидві палати парламенту, була недостатньою. Він здійснював переважно функцію наглядача за процесами євроінтеграції. В 2011 р. кожна з палат вже мала власний євроінтеграційний комітет (25 і 11 членів відповідно), при тому, що європейськими справами відали й інші парламентські комітети⁶⁶.

У 2012 р. була спроба запровадити законодавчу рамку щодо підсилення контролю парламенту над урядом. Парламентом було розроблено закон про співробітництво (Law on the Cooperation between Parliament and the Government in EU affairs on 25 June 2012), де майже не згадувалися функції комітетів парламенту. Закон був покликаний зміцнити парламент, проте його цілі не знайшли застосування на практиці. Певний прогрес на інституційному рівні щодо співпраці з ЄС було досягнуто завдяки створенню окремих спеціалізованих парламентських підрозділів, наприклад, Законодавчої ради, що займалася виключно адаптацією національного законодавства до ЄС⁶⁷.

Парламент здійснював контроль за діяльністю уряду щодо питань євроінтеграції в рамках звичайного парламентсько контролю за діяльністю уряду, традиційними способами, а саме: шляхом опитування міністрів та проведення інтерпеляційних дебатів. Невиконання урядом рекомендацій парламенту може мати політичні наслідки, зокрема висловлення вотуму недовіри уряду, але цього на практиці ніколи не відбувалося⁶⁸.

---

⁶⁴ European Institute of Romania. URL: <http://ier.gov.ro/en/about-us/>

⁶⁵ ECPDR Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

⁶⁶ Інформаційна довідка: Роль парламенту в процесі євроінтеграції. Червень 2022, № 9. URL: <https://infonews.ua/storage/app/media/rang/InfoBriefs/9-2022-rol-parlamentu-v-protsesi-evrointegratsii.pdf>

⁶⁷ Там само.

⁶⁸ ECPDR Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

Хорватія. У резолюції про приєднання Хорватії до ЄС, прийнятій у грудні 2002 р., парламент Хорватії підтвердив, що членство в ЄС є стратегічною національною метою, яка буде повністю і постійно підтримуватися парламентом. Загальний консенсус усіх парламентських політичних партій щодо членства в ЄС був закріплений у Спільній заяві всіх політичних партій про початок переговорів між Хорватією та ЄС у грудні 2004 р. та додатково – у січні 2005 року – парламентською Декларацією про фундаментальні Принципи переговорів про повноправне членство Республіки Хорватія в ЄС, Заявою хорватського парламенту й уряду Республіки Хорватія про спільні дії в процесі переговорів про членство в ЄС, Рішенням про заснування Національного комітету з моніторингу переговорів⁶⁹.

Переговори про вступ Хорватії до ЄС були відкриті у 2005 р. та завершилися у червні 2011 р.

12 жовтня 2011 р. Хорватія отримала позитивний висновок Європейської Комісії. За два місяці, у грудні, було підписано Угоду про вступ Хорватії до ЄС. У 2012 р. здійснювався моніторинг та підготовка до членства в ЄС і 1 липня 2013 р. Хорватія стала повноцінним членом Союзу.

Хорватія готувалася до вступу до ЄС завчасно. Так, у Соборі (парламенті Хорватії) був створений *Комітет з європейської інтеграції* у 2000 р. (ще до моменту подачі заявки). Комітет здійснював спостереження за гармонізацією правової системи Хорватії з правовою системою ЄС, моніторинг прав і зобов'язань Хорватії, які випливають з міжнародних договорів, програм допомоги та співпраці з ЄС, а також співпрацював та обмінювався досвідом з іншими державними органами Хорватії у процесі європейської інтеграції⁷⁰.

Підготовка до проведення переговорів також здійснювалася ще до їх офіційного відкриття. Так, основні переговорні структури були створені наприкінці 2004 та початку 2005 років: призначено головного переговорника та голову національної делегації, учасників переговорів за окремими розділами та створено переговорні групи для розгляду 35 розділів.

У листопаді 2004 р. було створено *Національний форум з питань вступу Хорватії до ЄС* із метою інформування громадян про переваги та недоліки інтеграції в ЄС⁷¹. Парламент Хорватії наголошував на необхідності забезпечення прозорого ведення переговорів про вступ і власної участі в обговоренні всіх відповідних питань, порушених під час переговорів.

Відповідно до Угоди про стабілізацію та асоціацію за рішенням хорватського та Європейського парламентів у 2004 р. був створений *Спільний парламентський комітет Хорватія – ЄС* (далі – Комітет). Комітет відіграв важливу роль у налагодженні контактів із парламентарями ЄС. Члени Комітету збиралися двічі на рік на регулярних засіданнях, головним чином для обміну думками щодо найважливіших питань європейської інтеграції Хорватії, а також ефективного функціонування та майбутнього розвитку

---

⁶⁹ ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

⁷⁰ URL: <https://www.sabor.hr/en/european-affairs/sabor-eu-accession-process>

⁷¹ URL: <https://www.iemed.org/publication/eu-relations-with-croatia-in-2005/>

країни в ЄС. Комітет збирався один раз у Бельгії та один раз у Хорватії. Наприкінці кожного засідання ухвалювалися спільні декларації та рекомендації. Декларації та рекомендації Комітету не були обов'язковими для Європейської Комісії чи уряду Хорватії, але мали політичне значення. Комітет виступав як інструмент перевірки тлумачень урядом завдань щодо вступу до ЄС та забезпечення врахування думки опозиції. Із моменту заснування Комітет провів 17 засідань, останнє з яких відбулося у м. Спліт (Хорватія) 29 та 30 квітня 2013 р.

Із метою створення переговорних структур і органів парламент Хорватії ухвалив низку актів: Заяву про спільну діяльність уряду та парламенту; Декларацію про основоположні принципи переговорів; Рішення про створення Національного комітету з моніторингу переговорів щодо вступу Хорватії до ЄС (далі – Національний комітет) (19 січня 2005 р.).

Національний комітет виступав як робочий орган хорватського парламенту, який у діалозі з урядом аналізував позиції щодо окремих розділів переговорів та інших питань, які стосувалися переговорного процесу. До компетенції Комітету входили: контроль та оцінка ходу переговорів; висновки та вказівки від імені хорватського парламенту щодо підготовлених переговорних позицій; розгляд інформації про хід переговорів; розгляд та висловлювання позицій парламенту з питань, які виникали у ході переговорів; аналіз та оцінювання роботи окремих членів переговорної групи; проведення регулярних консультацій та обмін інформацією з президентом Республіки Хорватія, прем'єр-міністром та головою хорватського парламенту; проведення регулярних консультацій із головою делегації та головою переговорної групи щодо ходу переговорів, відкритих питань, що виникають під час переговорів, та можливих шляхів закриття окремих розділів переговорів; надання, за необхідності, висновків щодо гармонізації хорватського законодавства з правом ЄС; звітування про роботу Комітету Хорватському парламенту не рідше двох разів на рік⁷². Також Голова делегації на переговорах щодо вступу Хорватії до ЄС регулярно звітував Національному комітету про хід переговорів (принаймні кожні три місяці).

Слід звернути увагу, що Національний комітет також представляв актуальну інформацію про ЄС та посилив обізнаність хорватської громадськості щодо європейських питань.

Національний комітет брав участь у процедурах прийняття переговорних позицій Хорватії, визначених у Порядку підготовки та прийняття переговорних позицій Республіки Хорватія в переговорах щодо вступу до Європейського Союзу (чинний з 7 квітня 2005 р.), та Рішенні про внесення змін до Процедури для підготовки та прийняття переговорних позицій Республіки Хорватія на переговорах про вступ до Європейського Союзу (чинне з 20 квітня 2006 р.). Так, пропозиція щодо переговорної позиції Хорватії передавалася Національному комітету для обговорення, а після

---

⁷² ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

надання висновку Національного комітету Група для ведення переговорів його обговорювала й затверджувала позицію. Остаточний проект переговорної позиції потім повертався Національному комітету.

Комітет складався з 17 членів – президента (від парламентської меншості), віце-президента (від парламентської більшості), 11 членів – депутатів парламенту та/або представників парламентських партій та 4 інших членів, які представляли Офіс президента Хорватії, профспілки, асоціації роботодавців й академічну спільноту. У роботі Національного комітету також могли брати участь прем'єр-міністр, голова та члени президії хорватського парламенту, голова делегації, головний учасник переговорів і голова переговорної групи з окремого питання розділу переговорів, яке обговорюється.

Урядові структури також зазнали змін із метою ефективнішого виконання зобов'язань Хорватії у сфері європейської інтеграції. Зокрема, у 2005 р. Міністерство з питань європейської інтеграції було об'єднане з Міністерством закордонних справ, таким чином утворивши єдиний координаційний урядовий орган інтеграції до ЄС.

У рамках парламентського контролю уряд був зобов'язаний представляти парламенту такі звіти з питань інтеграції до ЄС:

– звіт про хід переговорів (уряд Хорватії та голова делегації подавали звіти про хід переговорів хорватському парламенту принаймні двічі на рік після закінчення кожного шестимісячного терміну);

– звіт про використання передвступної допомоги від ЄС (двічі на рік).

Парламентом Хорватії також було запроваджено спрощену процедуру розгляду законопроектів, спрямованих на гармонізацію з *acquis* ЄС. У грудні 2001 р. були внесені зміни до статей 136 і 161 парламентського Регламенту, якими встановлено детальні процедури, що стосуються проектів законодавчих актів, спрямованих на гармонізацію з *acquis* ЄС. У статті 136 закріплено різну процедуру для законопроектів, що підлягають узгодженню, та «звичайних» законопроектів. Законопроекти, спрямовані на гармонізацію з *acquis* ЄС, мали позначку P.Z.E. Доповнена стаття 161 Регламенту передбачає, що законопроекти, спрямовані на гармонізацію з *acquis* ЄС, приймаються за спрощеною процедурою, якщо цього вимагає розробник законопроекту, якщо тільки компетентний робочий орган (яким є, наприклад, Комітет з Конституції, регламенту та політичних питань) обговорив законопроект до першого читання на предмет його відповідності Конституції та чинному законодавству⁷³.

Варто зазначити, що ще до закінчення переговорів парламентом було внесено зміни до Конституції. Так, на засіданні 16 червня 2010 р. парламент Хорватії прийняв рішення про внесення змін до Конституції Хорватії. Після внесених поправок Конституція Хорватії включає Розділ VIII («Європейський Союз»), який передбачає передачу окремих конституційних повноважень

---

⁷³ ECPRD Request № 1542. Role of Parliament in the EU Accession Negotiation Process. URL: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/111139>

парламенту інституціям ЄС, пряму юридичну силу й застосування права ЄС та гарантії певних прав громадян ЄС на території Хорватії. Парламент Хорватії втрачає частину своїх повноважень і суверенну роль у прийнятті рішень, оскільки повноваження ухвалювати рішення в певних законодавчих сферах переходять до інституцій ЄС, зокрема Ради ЄС та Європейського Парламенту.

У процесі прийняття рішень у рамках ЄС інтереси громадян Хорватії наразі представляє уряд Хорватії через свою діяльність у Раді ЄС. Натомість парламент Хорватії здійснюватиме свій вплив на законодавство на європейському рівні через процес моніторингу діяльності уряду в інституціях ЄС. Стаття 144 (4) Конституції Хорватії визначає, що нагляд за діяльністю уряду Хорватії в установах ЄС з боку хорватського парламенту регулюється законом.

Таким чином, основними завданнями хорватського парламенту до вступу в ЄС були:

- конституційні завдання (зміна конституції, референдум про членство в ЄС);
- адаптація національного законодавства до *acquis* ЄС;
- моніторинг діяльності уряду щодо євроінтеграції;
- міжпарламентські завдання (ведення політичного діалогу з інституціями ЄС та державами-членами ЄС);
- підвищення обізнаності, інформування та залучення широкої громадськості, проведення роз'яснень щодо вступу до ЄС.

Висновки. За результатами аналізу зарубіжного досвіду є підстави стверджувати про відсутність універсальної моделі організаційно-правової ролі парламенту в євроінтеграційному процесі. Пріоритетні критерії формування такої моделі залежать від політичної і правової системи, ефективності координації відповідних суб'єктів та інституційної спроможності держави.

Вивчення євроінтеграційного досвіду держав-членів ЄС і держав-кандидатів на вступ до ЄС сприятиме виявленню потенційних викликів у цьому напрямі, виробленню національної політики щодо євроінтеграції, визначенню ролі парламенту у наближенні до ЄС.

На основі досвіду держав, що стали повноправними членами ЄС, можна виділити складові елементи діяльності парламенту як учасника реалізації державної політики з євроінтеграції, які визначають роль парламенту та уряду у цьому процесі, плюси та мінуси окремих заходів тощо, сприятимуть формуванню моделі організації роботи Верховної Ради України під час євроінтеграційного процесу:

- **координація дій між парламентом й урядом.** Незалежно від моделі організації роботи парламенту та його ролі в євроінтеграційному процесі мають бути чітко розподілені сфери діяльності парламенту й уряду, налагоджений механізм консенсусного прийняття рішень, злагодженість роботи парламенту та уряду на шляху інтеграції України до ЄС. Досвід Болгарії, Естонії, Словенії, Словаччини та Хорватії ілюструє необхідність

створення єдиного координаційного органу із представництвом обох інституцій (парламенту й уряду). У Словенії був прийнятий спеціальний Закон про співпрацю між Національними Зборами та урядом у справах Європейського Союзу;

– **досягнення політичного консенсусу щодо пріоритетності євроінтеграційного курсу між парламентом й урядом та політичними силами.** У цьому аспекті позитивним є досвід Естонії та Хорватії. Такий підхід впливає з попереднього – щодо координації дій парламенту й уряду, однак є ширшим. Ідеться про періоди зміни складів уряду та парламенту й непорушності пріоритетності євроінтеграційного курсу. Важливо забезпечити «інституційну пам'ять» під час вступу до ЄС – політичні сили при владі можуть змінюватися впродовж вступу через дію демократичних інститутів (вибори), але добре сформований інституційний механізм, погоджений всіма політичними силами, дозволяє зберегти напрямок і темп євроінтеграційних процесів. Тобто, на підготовчому етапі важливо створити ефективний механізм, який буде працювати незалежно від політичних обставин, і забезпечити його компетентним персоналом;

– **прийняття програмного документа щодо інтеграції в ЄС** (досвід Чехії, Болгарії, Словенії, Словаччини, Латвії, Естонії, Угорщини) дозволить визначити й закріпити послідовність дій кожної інституції, їх сфери відповідальності та строки виконання поставлених завдань. Відсутність єдиного розуміння ролі парламенту й уряду у євроінтеграційному процесі може призвести до створення зайвих неефективних інституцій і посад (наприклад, у Естонії Комітет міністрів у справах ЄС та міністр у справах Європи) та затягування переговорного процесу;

– **визначення заходів парламентського контролю щодо євроінтеграційної діяльності уряду.** Досвід Чехії, Польщі, Угорщини та Словаччини свідчить про важливість регулярності звітування уряду перед парламентом щодо виконання зобов'язань у сфері європейської інтеграції. Так, наприклад, Комітет з євроінтеграції парламенту Словаччини був уповноважений здійснювати нагляд за діяльністю уряду щодо євроінтеграції. Натомість недостатньо розвинена система парламентського контролю може нести ризик відсутності впливу парламенту на процес євроінтеграції (Болгарія);

– **визначення особливої (спеціальної) процедури розгляду законопроектів, спрямованих на адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС у парламенті;**

– **забезпечення прозорості процесу євроінтеграції держави для суспільства та популяризація ідеї євроінтеграції.** Процес євроінтеграції та діяльність парламенту й уряду мають бути максимально висвітлені у ЗМІ та доступні громадськості. Оскільки останнім етапом європейської інтеграції є проведення референдуму, то здійснення просвітницької діяльності серед громадян є одним із пріоритетів, що має забезпечуватися протягом всього євроінтеграційного процесу держави. Громадяни мають бути обізнані щодо перспектив входження держави до ЄС та зобов'язань, які у зв'язку із цим на

них покладаються. Таку популяризацію може забезпечувати освітній центр при парламенті або окремо створені платформи \ форуми при парламенті тощо. Нівелювання цього пріоритету може призвести до наслідків, що мали місце у Фінляндії, коли на референдумі, після проходження всієї євроінтеграційної процедури, за вступ проголосувало всього 56,9 % громадян. У Норвегії громадяни проголосували на референдумі проти вступу до ЄС, не дивлячись на досягнуті домовленості влади. Натомість парламент Угорщини відіграв ключову роль у процесі євроінтеграції на всіх стадіях як «посередник» між урядом та населенням, створивши базу для соціального діалогу й забезпечивши підтримку 83,76 % громадян Угорщини на референдумі;

– **важливість розвитку міжпарламентської дипломатії** для заручення підтримкою держав-членів ЄС;

– **проведення дослідження щодо ставлення громадян до вступу держави до ЄС.** Наприклад, Хорватія та Естонія розпочали підготовку до вступу до ЄС завчасно, зокрема із визначення настроїв своїх громадян та їхньої готовності сприймати зміни. Так, урядова робоча група для аналізу можливих наслідків вступу Естонії до ЄС мала своїм завданням надати: оцінку сумісності політики ЄС зі стратегічними тенденціями Естонії; оцінку змін у різних сферах діяльності, які спричинить вступ Естонії до ЄС; оцінку обсягу роботи та її вартості, потреб у навчанні та перекваліфікації кадрів і часових рамок для цього. Висновки, зроблені робочою групою, стали основою для діяльності координаційної структури з питань інтеграції до ЄС;

– **забезпечення підвищення кваліфікації кадрів.** У Чехії були запроваджені різного роду кваліфікаційні та перекваліфікаційні програми для персоналу органів державної влади, зокрема парламенту, із метою їх забезпечення висококваліфікованими кадрами у сфері європейської інтеграції;

– **залучення наукової спільноти.** Із метою забезпечення висококваліфікованого підходу у процесі євроінтеграції держави досвід Естонії свідчить про цінність залучення науковців до роботи у спеціалізованих національних інституціях із питань євроінтеграції, у тому числі парламентських.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

При підготовці матеріалів використано інформацію із бази ЄСРРД. Відповідні матеріали не призначені для використання у власних наукових дослідженнях.